

AİLE BAKANLIĞI STRATEJİ PLANLARI

Dr. Abdulkadir TURAN

GİRİŞ

Modern ve post-modern dünyada devlet ve toplum ilişkisi, “dönüştürücü-dönüştürülecek olan” mahiyetinde bir özne-nesne ilişkisidir.

Devlet; toplumu sürekli ideolojisi, gereksinimleri ve kendisinden (dış) talepler bağlamında dönüştürüp durur.

Aile, ‘toplumsal yapının çekirdeği’ diye bilinir. Uluslararası sistem ve onun mümessili konumundaki ulus devletler için de aile, toplumun dönüştürülmesinde kullanılacak çekirdek bir birimdir.

XIX. yüzyıldan itibaren “seçkin” bireylerin dönüştürülmesiyle İslam dünyasında aile ve toplum, dönüştürülmeye çalışılmıştır. XX. yüzyılın ikinci yarısından bu yana ise birey dönüştürülerek aile, aile dönüştürülerek birey dönüştürülmüş; bu çift yönlü mekanizmayla nihayetinde toplumun dönüştürülmesi amaçlanmıştır. Bu dönüştürme işleminde modern Batı ve sonrası ölçü alınmış; ulus devletler, Batı’da belirlenen ölçüleri “kayıtsız-şartsız” kabul ederek toplumlarına uyarlamışlardır.

Yine XIX. yüzyılda Batılı değerler, daha çok belli örgütlenmelerin fikir akımları mahiyetinde iken XX. yüzyılda bu değerler; Birleşmiş Milletler (BM), Avrupa Birliği (AB) gibi kurumsal yapıların kriterlerine evrilmiştir. Ulus devletlerin bu kriterlere ne ölçüde uydukları “cetvel ölçüler” ile tespit edilmiş, bu ölçüler doğrultusunda kendileri için “uyum karneleri” oluşturulmuştur.

Toplumların farklı yapıları hiçbir şekilde dikkate alınmadan belirlenen bu kesin ve keskin ölçüler, bizi dünya tarihinin görünüşte bağımsız, hakikatte ise en bağımlı devlet tipiyle yüz yüze getirmiştir.

Bilindiği kadarıyla bugüne kadar hiçbir uygarlık, modern Batı uygarlığı denen uygarlık kadar, kendisine bağlanan devlet yapıları üzerinde sert ve derin bir tahakküm kurmamıştır. Batı uygarlığı, bu yapı içinde devletlere, toplumlarını dönüştürme hürriyeti vermediği gibi, toplumlarının çekirdek yapısı olan aileyi de kendi ölçüleri içinde dönüştürme izni vermiştir. Dolayısıyla ulus devletlerin aile politikaları, ana çerçevede kendi aile politikaları olmaktan öte, uluslararası sistemin dayattığı politiklardır. Ulus devletler, sadece

bunun uygulayıcıları konumundadırlar ve uygulayıcının farklı olması, sadece nüans farklar oluşturabilmektedir.

Analizimizde, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının sonuncusu “2024-2028 Stratejik Plan” başlığı altında yayımlanan¹ stratejik planlarını bu gerçeği göz önünde bulundurarak değerlendirme yoluna gideceğiz.

Strateji Planı mı, Programı mı?

Strateji, köklü ve uzun bir planlamayı ifade eder. Aile Bakanlığının “Stratejik Plan” başlığı altındaki çalışmaları, bu anlamda bir stratejik plan olmaktan öte, dört yıllık bir program mahiyetindedir. Zira bu çalışmaların içeriklerinde bir stratejinin karşılığı vardır ama bizatihi strateji yoktur. Ne yazık ki aile stratejisi, millî kurumlara bırakılmamış ve dışarıda belirlenmiştir. Nihayetinde, Aile Bakanlığı başta olmak üzere milli kurumlar önceden belirlenmiş olan bu stratejiyi uygulamak durumunda bırakılmışlardır. Öyle ki Aile Bakanlığının Batı uygarlığının dayattığı bu stratejinin dışına çıktığına dair bir belirti dahi planlara net olarak yansımamıştır.

Bakanlık, kurumsal olarak henüz Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü kademesinde iken Mart 2007’de “Stratejik Plan 2007-2011” başlığı altında bir plan yayımladı.² 2013’ten bu yana ise bakanlık olarak dört yıllık planlar yayımlamaktadır.

Zihinsel karmaşıklık Aile Bakanlığının program ve uygulamalarında da karşılık bulmuştur. 2007’de Genel Müdürlük olarak yayımlanan plan metnin “Türk Toplumunda Aile” başlığı altında aile ile ilgili kompleksten uzak bir tahlil yapılmamış, ailenin geçmişiyle ilgili laik bir aktarımın ardından sadece ailenin aşındığına dikkat çekilmiştir.³

Onun hemen ardından ve yine 2007’de Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanan “Stratejik Plan 2008-2012” başlıklı metin⁴ ise Mustafa Kemal’in bir resmi ve kadın-erkek eşitliğini vurgulayan bir cümlesi ile başlamıştır. Sunum bölümünde ise dönemin Genel Müdürü Esengül Civelek, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünün ulusal bir mekanizma olarak varlık bulduğunu söylemek durumunda kalarak sözlerine başlamıştır. Civelek sözlerine, “Günümüzde tüm uluslararası belgelerde toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve kadının

¹ Aile ve Sosyal Hizmetleri Bakanlığı, “2024-2028 Stratejik Plan”,
<https://www.aile.gov.tr/media/157370/stratejik-plan-2024.pdf>

²

<http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/3H9iC+Aile ve Sosyal Arastirmalar Genel Mudurlugu 07-11 SP.pdf>

³ Aile ve Sosyal Hizmetleri Bakanlığı, “2024-2028 Stratejik Plan”, ss. 25-27.

⁴ <http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/luffE+Kadinin Statüsü Genel Mudurlugu 08-12 SP.pdf>

insan haklarını teminat altına almak, devletlerin sorumluluğunda olduğu kabul edilmektedir” ifadesiyle devam etmiştir.

Civelek’in tam olarak Batılı normları merkeze alan bir stratejiyi duyuran “uluslararası belgeler, toplumsal cinsiyet eşitliği, kadının hakları” ifadeleri, denebilir ki daha sonraki bütün stratejik planların ruhunu yansıtmaktadır. Bundan sonraki planlar, esasen bir stratejik plan olmaktan öte, bir uygulama programı mahiyetinde görülmelidir.

Stratejik Planlarda Ailenin Yeri Yok

Aile Bakanlığının “stratejik planları”, söz konusu Genel Müdür Civelek’in mezkûr ifadelerine ek olarak, bazı istisna durumlar dışında, BM Kriterleri, AB Kriterleri, kadına yönelik şiddetin önlenmesi, kadın eğitimi, kadın istihdamı ifadeleri etrafında şekillenmiş ve bunlarla ilgili cetvel ve tablolardan oluşmuştur.

Bu bağlamda planlar, toplumsal bir özlem olan mutlu ve bereketli bir aile ortamı oluşturmaya katkı kaygısıyla değil, kadını ailenin içerisinden çekip alan “kadın unsuru” merkezli bir yaklaşım ile hazırlanmıştır. Ne var ki “kadın unsuru merkezlilik” zannedildiği gibi “kadının mutluluğu” merkezli de değildir.

Planların zihinsel yapısına, Batı’nın iki yüzyıldır sekülerleşme/laikleşme yönünde gittikçe derinleşen kadına bakış ideolojisi ve kapitalist ekonomi için ucuz istihdam sağlama kaygısı hâkimdir. Planlar, hiçbir şekilde bu ideolojik bakış ve ucuz istihdam ikilisi sıkışmışlığının sınırları dışına çıkmamaktadır. Batı’da modernleşme sırasında uygarlığın seyisi iken son yüz-yüz elli yılda binicisine dönüşen Yahudilerin kadını isyan ettirerek Avrupa toplumunu şekillendirme ve kadim Avrupa’dan intikam alma yaklaşımı, belki de farkında olunmadan planlar üzerinden Türkiye’ye taşınmasıdır.

Yahudi düşünürlerin iki temel hedefi vardır: (1) Dünyayı kendilerine dar eden kadim Avrupa yaşam tarzının “modernizm” adı altında mutlaka dağıtılması ve (2) post-modernizm üzerinden tüketimin teşvik edilmesiyle Yahudi hegemonyasındaki iktisadi sistemin sürekliliğidir. Yahudi düşünürler, “kadın unsuru” merkezli yaklaşım üzerinden bu hedeflere ulaşacaklarına inanmış ve bundan ötürü kadını geçmişe karşı isyan ettirmişlerdir. Ardından onları farklı iş alanlarına sevk ederek ucuz iş gücünü sağlayıp üretimi artırmış, nihayetinde kadının tüketim taleplerini kısırtarak çok üretim için çok tüketim oluşturmaya çalışmışlardır.

Bu yaklaşım, kadını özgürleştirme iddiasıyla aileyi bitirmiş hatta cinsiyet eşitliği adı altında cinsiyetsizliği teşvik ederek insan soyunun geleceğini tehdit edecek bir yola girmiştir. Bu düşünürler, geçmişte kendilerine karşı soykırımla suçladıkları Avrupa’nın soyunu adeta bu yol ile kurutmaya çalışmaktadırlar.

Yahudi ideologlar, Yahudilerin Batı'da ulaştıkları konumu korumak, uygarlığı ellerinde tutmak ve kapitalizmi sürdürmek kaygısındadırlar. Kadına şiddetle mücadele, kadın hakları, kadın eğitimi ve istihdamı, toplumsal cinsiyet eşitliği gibi kavramlar, onların bu asli stratejisi için sadece bir malzeme niteliğindedir.

Yahudi düşünürler, kadını, kendilerini siyaseten sıkıştıran ve iktisadi olarak daraltan geçmişe, geçmişin bütün kurumlarına isyan ettirirken onun geleceğini “kadının iradesi belirler” diyerek müphem bırakmışlardır. Böylece geçmişi yıkarken geleceği, güçlünün tasarrufundaki bir belirsizliğe mahkûm etmişlerdir.

Aile Bakanlığı planlarını hazırlayanlar, ya bu gerçeği bilmekten uzaktırlar ya da “ulus devlet” uygulamaları çerçevesinde kendilerine verilen vazifeyi icra etmektedirler.

AK Parti hükümetlerinin Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın hitaplarında yer bulan dünya görüşü ve seçmenin beklentisi, kendilerini sistemin sürekliliğini sağlamakla görevli gören bürokrasi ve ona danışmanlık hizmeti veren akademinin ortaklığıyla uygulamada yer bulmamaktadır. Hükümetlerin dünya görüşünü ve seçmen beklentilerini takip etmemeleri ise en mühim mahareti geçmişi sürdürmek olan bürokrasi ve Batı zihnine muhalefet etmeyi “bilim dışına çıkmak” olarak düşünen akademiye Batı'ya uyma kolaylığında cesaretlendirmektedir.

Aile Bakanlığının 2007'den bu yana hazırladığı stratejik planlara bakıldığında şu tespitleri yapmak mümkündür:

1. Planlara modernist bir bakış açısı hâkimdir. Planlar, bazı ara ifadelere rağmen, genel olarak geçmişi ötekileştirmekte, modern Batı'yı ise bütün aşamaları ile onaylamakta ve onunla uyuma zorlamaktadır.

2. Planların aile kutsiyetini kabulü kuşkulu olduğu gibi, ailenin önemine inançla hazırlandığı da kuşkuludur. Aile, planların ruhunda daha çok, modernist Batılı anlayışla bir sorunlar yumağı gibi, bir despotik alan gibi sunulmaktadır. Planların kaygısı, ihtiyaç duyduğumuz iyiliği korumak ve yaymak değil, Batı'da belirlenen ve kurumsal kriterlere dönüşen değerleri Türkiye'ye taşımak, BM ve AB kriterleri için oluşturulan karnelerde Türkiye'nin geçer not almasını sağlamaktır. Bu yaklaşım, toplumun çekirdeği olan aile konusunda millî iradeyi yok saymakta, Medenî Kanunu dahi dışarıdan anlayışı, oldukça uç bir boyutta, aileyi despotik bir kurum olarak gören Yeşil Sol bir anlayışla sürdürmektedir.

3. Planlar, aile merkezli değil, kadın meselesine ideolojik bakış ve kapitalist ekonomi için istihdam ikilisi merkezinde hazırlanmıştır. Planlara hâkim olan soru “Aile ne olacak?” sorusu değil, “Kadın ne olacak?” sorusudur. Dolayısıyla planlarda gereksinim değil, ideoloji ve ekonomik çıkarlar öne çıkartılmaktadır.

4. Planlar, mutlu ve verimli bir aile için bir çözüm ortaya koymadığı gibi kadınların sorunlarıyla da ilgili bir çözüm ortaya koymamakta, hukuki yaptırımlara yoğunlaşmaktadır. Dolayısıyla planlara, var sayılan aile despotizmine karşı, bir devlet despotizmi, aile içi şiddete karşı, devlet şiddeti (yaptırım) önerilmektedir.

5. Planlarda, “mutlu aile, güçlü aile” gibi ifadeler karşılıksız kalmakta, bu ifadelere karşı ailenin tükendiği bir dünyanın kriterleri cetvellerle dayatılmaktadır. Dolayısıyla aileyi güçlendirmekle ilgili iyi dilekler, söz konusu kriterlerin önüne sürülmektedir, onların giyotinlerince infaza sevk edilmektedir.

Batı’da aileyi bitiren bu yaklaşım olduğu göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye’de de söz konusu planlara uyuldukça ailenin tahribi kaçınılmaz olacaktır.

Küçük Bir Değişim: 2024-2028 Stratejik Planı

2024-2028 Stratejik Planı, “toplumsal cinsiyet eşitliği” ifadesini kullanmamakta ve ruhunda aile konusunda nispeten ılımlı bir yaklaşım sergilemektedir. 2019-2023 Stratejik Planı’nda bir değişim işareti vardı, 2024-2028 Stratejik Planı ise nispeten bunu bir adım daha ileriye taşımaktadır.

2013-2017 Stratejik Planı, ayrıntılı tablolarla Türkiye’de ailenin durumunu ortaya koymuş; sonraki tespitler de Türkiye’de kadın meselesinin artık bir eğitim ve istihdam sorunu olmaktan çıktığını göstermiştir.

Kadınların eğitimi ve istihdamı konusunda kadın-erkek farkı anlamlı olmaktan uzaklaşmıştır. Ama planların hazırlayıcılarının önlerindeki verilere rağmen bunu ifade etmekten çekinmeleri de hâlâ kompleksli yaklaşımın aşılamadığına yorumlanabilmektedir.

2024-2028 Stratejik Planı’nda güçlü aile vurgusu, dikkate değerdir. Lâkin bu planın da modernist bakış açısını ve postmodern icracılığı/yaptırımcılığı aştığı söylenemez. Dolayısıyla plan, seküler/laik bir evren içinde sıkışıp kalmıştır.

Sonuç ve Değerlendirme

Dünyanın “doyamamış” bir Yahudi tahakkümü ve iktisat anlayışı ile postmodern bir küresel istila ile yüz yüze olduğu gerçekliği içinde aile, geçmişte kalmakta direnen ve hesapları bozan bir yapı olarak yıkılacak kurumlar arasında görülmektedir.

Yahudi uygarlığı, zihniyeti eğitim ve medya ile bu yönde dönüştürmekte, hukuki tedbirleri dayatmakta ve iktisadi ortamı bu yönde ayarlamaktadır. Bugün tahakküm altındaki bütün dünyada aile; söz konusu zihniyet-hukuk ve iktisat içinde can çekişmektedir.

Ulus devletlerin “dünya ile uyum” özüyle küresel sisteme mutlak itaat hâli, o yönde hazırlanan cetveller ve performans karneleri, aileyi savunmasız bırakmakta ve tükenişe götürmektedir.

Umut edilen, Aile Bakanlığının bu yaklaşıma karşı stratejik planlar oluşturması iken Bakanlık, genel olarak bu yaklaşımı dayatan stratejik planlar yapmakta ve aileyi tüketmekte bizzat icra görevi görmektedir.

“Aile” adını taşıyan, ailenin korunması ve mutlu yuvaları inşa etme yolunda engelleri kaldırması gereken Aile Bakanlığının pozisyonu, hazırladığı planları ve uygulamaları referans alındığında ailenin; Aile Bakanlığı tarafından infazı gibi bir tablo ile karşı karşıya olduğumuzun farkında olmaktan dahi uzağız. Pek çok örnekte aile doğrudan “evli kadın” ile özdeş görülmüşken planlar, kadını aileye karşı isyan ettiren bir anlayışı icra ile hazırlanmaktadır. Bu vaziyet karşısında, öncelikle, şu tespiti yapmak gerekir:

İslam’ın kadın için ortaya koyduğu hukukun zamanla yok sayıldığı, kadının anonim geleneksel uygulamalar karşısında ağır bir hukuksuzluğa maruz kaldığı kabul edilmelidir. Kadının eğitimi tarihte kalmış, miras hakkı yok sayılmış, toplumsal düzendeki konumu tamamen İslam öncesinde olduğu gibi soyluluğuna, fiziğine ve kişisel maharetine kalmıştır.

Kadın buna razı olsa dahi bu durum kabul edilemez. Kaldı ki dünyadaki değişimle birlikte kadın uğradığı haksızlığın farkına varmış, bu vaziyet aile içi çatışmalara yol açmış ve bu çatışmalar, aileyi tehdit edecek bir noktaya ulaşmıştır. Evlenmekten duyulan memnuniyet azalmış, boşanmalar artmış, doğurganlık oranları korkutucu düzeylere düşmüştür. Bugün ailenin yüz yüze olduğu tehdit, sadece ulus devletlerin varlığı için değil toplumların bizzat kendisinin varlığı için tehdit gelmiştir.

Geleneksel dünyada sistem, kadını dezavantajlı konuma düşürmüş ve ailenin dengesi bozulmuş, modern tasarımcılar, toplum mühendisleri bundan istifade ile aile kabını devirmeye kalkışmışlardır. Bu vaziyet artık göz ardı edilemeyecek bir güvenlik sorunudur.

Buna karşı çözüm, evliliğini geciktiren gençleri kınamak ve boşanmalara ağıt yakmak değildir. Aileyi sürdürecektir manevi arka planı güçlendirmek ve o manevi arka planın hukuki zeminini cesaretle oluşturmaktır. Evliliğin geciktirilmesi ve boşanmaların çoğalması, yeni bir sorun değildir, istisnasız bütün müreffeh toplumlarda görülen olgulardır. Sorun, evliliğin tamamen terki ya da içinin boşaltılması, boşananların da evlenmekte isteksiz davranmasıdır.

Kadını sistem dışında tutan bir anlayış, doğru ve hukuki olmadığı gibi bugünün dünyasında maslahat açısından da olumlu bir karşılığa sahip değildir. Sorun, kadının çalışması değildir. Geçmişin dünyasında da özellikle kırsal alanda kadının çalıştığı hatta kimi zaman

erkekten daha çok çalıştığı malumdur. Sorun, çalışma hayatı ile aile hayatının çatışacağı şekilde düzenlenmesidir. Dolayısıyla,

1. Aileyi sürdürecekt ve güçlendirecek manevi arka plan oluşturulmalı, aileyi oluşturan değerlerin ihyası için kapsamlı bir strateji planı yapılmalıdır.

2. Kadın unsurunun aileye karşı isyan için harekete geçilmesine karşı çıkılırken kadının geleneksel dünyada uğradığı haksızlığı giderecek hukuki tedbirlere samimiyetle sahip çıkılmalıdır. Kadının eğitimsiz bırakılmasını, kadının şiddete uğramasını, kadının çalışma ve ticaret hayatına katılmasını engelleyen örfi zihniyete sıfır tolerans gösterilmelidir. Bu konuda beyanlar, amasız, fakatsız olmalıdır.

3. Ailenin varlığına yönelik tehditler titizlikle belirlenmeli, onlara karşı güçlü hukuki tedbirler getirilmelidir. Bu bağlamda, fuhuş ve fuhşun teşviki kesin olarak yasaklanmalıdır.